ĦARSA ĠENERALI LEJN L-EVANĠELJU SKONT SAN ĠWANN

Fr Charles Buttigieg

"Hemm ħafna sinjali oħra li Ġesù għamel quddiem id-dixxipli tiegħu u li ma humiex imniżżla f'dan il-ktieb. Iżda dawn inkitbu sabiex intom temmnu li Ġesù hu l-Messija Bin Alla, u biex bit-twemmin tagħkom ikollkom il-ħajja f'ismu."

(Ġw 20 :30-31)

L-Awtur tar-Raba' Evanġelju

L-awtur tar-raba' evanġelju huwa Ġwanni l-appostlu, huwa meqjus bħala d-dixxiplu l-maħbub ta' Ġesù u dan għaliex kien għadu żagħżugħ meta ġie msejjaħ minn Kristu u għalhekk forsi kellu bżonn ta' attenzjoni partikulari. Kien sajjied flimkien ma' ħuh Ġakbu u missieru Zebedew. Kien imqabbad minn Ġesù biex flimkien ma' Pietru jipprepara għall-aħħar ċena. L-uniku wieħed mill-appostli kollha li baqa' preżenti fil-ġrajja tal-Passjoni fejn minn fuq is-salib Ġesù jafdalu lill-Madonna bħala ommu. Flimkien ma' Pietru mar jiġri ħdejn il-qabar ta' Kristu. Kien appostlu prominenti fil-bidu tal-Knisja. Huwa ppriedka fis-Samarija, fil-Greċja u fl-Asja Minuri, jiġifieri fit-Turkija tal-lum b'mod partikulari ġewwa l-belt importanti ta' Efesu fejn illum hemm fdalijiet ta' bażilika li kienet iddedikata proprju lilu. Flimkien mar-raba' evanġelju, kiteb tliet ittri u l-Apokalissi. Miet f'età avvanzata ħafna, ġewwa Efesu madwar is-sena 100 W.K. Huwa ċert li ma mietx martri.

Ir-Raba' Evanġelju

Ir-raba' evanġelju huwa differenti mill-evanġelji sinottiċi, jiġifieri dak ta' San Mattew, San Mark u San Luqa. Per eżempju fl-evanġelju nsibu seba' mirakli ta' Ġesù li għalihom San Ġwann juża dejjem il-kelma griega 'semeion' li tfisser 'sinjal' u mhux 'dynamis' li tfisser att ta' qawwa kif insibu fis-sinottiċi: "Dan li għamel Ġesù f'Kana tal-Galilija kien l-ewwel wieħed fost is-sinjali tiegħu. Bih wera l-glorja tiegħu u d-dixxipli tiegħu emmnu fih" (Ġw 2:11). Is-'sinjal' insibuh kontinwament fl-evanġelju tiegħu u jittraduċi l-ebrajk 'hot' li jinsab f'Eżodu 3:11-12, Imħ 6:17-18 u 1 Sam 10:1-7. Il-kelma 'semeion' turi garanzija ta' missjoni, 'sinjal' li għandu karattru messjaniku u sens eskatoloġiku. Il-kelma hija marbuta mas-sinjali li twassal għall-fidi sabiex nagħrfu l-messjaniċità ta' Kristu: "Il-qassisin il-kbar u l-Fariżej laqqgħu s-Sanhedrin u l-kunsill u qalu: "X'sejrin nagħmlu? Għax dan il-bniedem jagħmel ħafna sinjali" (Ġw 11:47).

Fih hemm ukoll seba' diskorsi twal ta' Ġesù u jiddedika nofs l-evanġelju għad-deskrizzjoni tal-Passjoni tal-Mulej, fil-fatt l-ewwel parti minn kap 1 sal-kap 12, hija magħrufa bħala l-ktieb tas-Sinjali, fejn fiċ-ċentru ta' din il-parti nsibu l-kapitlu dwar l-Ewkaristija, il-kapitlu sitta; u t-tieni parti mill-kap 13 sal-21 bħala l-Ktieb tal-Glorja, għall-Passjoni tal-Mulej fejn naraw l-ikbar siegħa (bil-grieg: hora) tal-glorja ta' Bin il-Bniedem fuq is-salib, iċ-ċentru ta' din il-parti jkun il-kapitlu 17 fejn għandna t-talba Saċerdotali ta' Ġesù lill-Missier. Inkiteb għas-snin 90 u 100 W.K., jiġifieri għall-aħħar tal-ewwel seklu, saħansitra hemm min jgħid wara l-Apokalissi u għalhekk aktarx wieħed mill-aħħar kotba ispirati tat-T.Ġ. San Ġwann jikteb l-evanġelju lill-komunità ta' Efesu li kellha l-influss

qawwi tal-kultura griega u ellenistika, magħrufa bħala belt kapitali ċivili tal-Asja Prokonsulari, u fejn hu għadda l-aħħar snin ta' ħajtu. Għalhekk Efesu huwa l-post l-aktar probabbli li nkiteb l-evanġelju. Għalhekk huwa importanti li wieħed ikun jaf l-kuntest storiku u filosofiku ta' Efesu, imżejna b'kultura ta' filosfi kbar griegi bħal: Platun, Aristotile, Epikretu u filosofi Stojċi. F'kultura u żmien fejn l-injostiċiżmu bid-diversi forom tiegħu kien fl-aqwa tiegħu. Iżda minkejja dan kollu, San Ġwanni ma jiġix influwenzat minn dawn.

Raymond Brown, biblista magħruf b'mod partikulari għall-kummentarju bibliku dwar l-evanġelju ta' San Ġwann, isostni li l-ewwel għajn għal San Ġwann huwa l-A.T. Insemmu hawnhekk bħala eżempju s-simbolu tat-tinda tad-deżert (ara 1:14: "u għammar fostna" li litteralment bil-grieg oriġinali miktuba: « waqqaf il-għarix tiegħu fostna »), f'kap 3 fid-djalogu ma' Nikodemu għandna s-serp tal-bronz, il-manna f'kap 6 fid-diskors tal-Ewkaristija, l-ilma tal-blata f'kap 7 fl-okkażjoni tal-festa tal-Għerejjex, u nkomplu nsemmu: il-ħaruf tal-għid, ir-ragħaj it-tajjeb, il-glorja ta' Alla (bil-lhudi: kavod, bil-grieg: doxa), għandna riferenza ukoll għall-profetiżmu u s-salmi.

L-Evanġelju miktub bil-grieg, għandu komposizzjoni griega, b'influwenzi ta' aramajiżmu u ebrajiżmu (kliem bil-grieg li hu translitterazzjoni ta' kliem aramajk jew ebrajk). Dawn kollha jkomplu jagħmluh differenti mis-sinottiċi. Per eżempju t-terminu grieg 'kosmos', 'dinja' jinsab f'San Ġwann l-iktar (it-terminu 'dinja' huwa terminu ġovannej per eċċellenza u fil-Ġ.T. jinsab 185 darba, fejn f'San Ġwann insibuh 105 darba), waqt li t-termini griegi sinottiċi bħal 'basilea' għas-saltna u 'parabole' għall-parabbola huma rari f'San Ġwann. San Ġwann juża t-terminu grieg 'Logos' (bil-latin: Verbum) għal Kristu, sabiex il-komunità tagħraf li hu l-Iben ta' Alla u b'hekk jaqilgħu l-milja tal-ħajja (Ġw 20:21).

Rigward il-bidu tal-evanġelju, Boismard, jgħid li l-prologu għandu forma ta' innu u huwa stqarrija ta' fidi tal-ewwel insara. Fil-fatt l-evanġelju jibda bil-Prologu,

Innu Kristoloġiku mill-1:1-18. Huwa ħsieb għoli ħafna mqabbel mal-ġeneoloġija ta' Ġesù li nsibu f'San Mattew u San Luqa. F'San Ġwann għandna mela kristoloġija għolja u żviluppata dwar il-figura ta' Ġesù, infatti nsibu l-frażi 'Jiena hu' (bil-grieg: ego eimi) li fl-Antik Testment hija applikata biss għal Alla, Jaħweh kif naraw f'Eżodu 3:14. Iżda hija figura ta' Alla fostna, li jgħammar fostna. Fl-evanġelju naraw: Jien hu l-ħobż tal-ħajja (Ġw 6:35); Jiena hu d-dawl tad-dinja (Ġw 8:12); Jiena hu l-bieb tan-ngħaġ (Ġw 10:7 u 9), Jiena hu r-ragħaj it-tajjeb (Ġw 10:11 u 14), Jiena hu l-qawmien u l-ħajja (Ġw 11:25), Jiena hu t-triq, il-verità u l-ħajja (Ġw 14:16) u Jiena hu d-dielja vera (Ġw 15:1). Insibu wkoll it-tislima ta' Ġesù 'il-paċi magħkom' (Ġw 20:19), fejn San Mattew juża: "Qawwu qalbkom. Jien hu. Tibżgħux" (Mt 14:27).

Insibu espressjonijiet identiċi ma' Qumran per eżempju l-korla ta' Alla, xhud tal-verità, ulied id-dwal u l-ħajja ta' dejjem.

Temi importanti huma l-fidi (bil-grieg: pistis) li għal San Ġwann il-verb 'temmen' (pisteuo) huwa espress bil-kelmiet: tara (bil-grieg: horao u teaomai), tilqa', xhieda (bil-grieg: martureo), kelma, tisma', dixxipulat, tibqa' u tħobb (bil-grieg: agapao). Għandna t-tema tal-ħajja (zoe) u l-mewt (tanatos). Dan id-duwaliżmu narawh ukoll fit-termini 'id-dawl u d-dlam', bil-grieg: 'phos u skotia'. 'Phos' insibuha 73 darba fil-Ġ.T., fejn f'San Ġwann biss insbuha 33 darba; 'skotia' 17-il darba fil-Ġ.T., fejn f'San Ġwann insibuha 14-il darba: "Jien hu d-dawl tad-dinja. Min jimxi warajja ma jimxix fid-dlam imma jkollu d-dawl tal-ħajja." (Ġw 8:12).

Mela, l-evanġelju ta' San Ġwann huwa l-vjaġġ ta' Ġesù mill-Galilija għal Ġerusalemm, vjaġġ lejn il-glorja. Evanġelju li jirrifletti postijiet marbuta mal-komunità Ġovannea, liema postijiet ma nsibuhomx fl-evanġelji sinottiċi bħal: Betanja, Kana, il-Bir ta' Ġakobb, Golgota. Mela l-iskop tar-raba' evanġelju huwa biex idawwal l-għarfien tal-fidi u jqawwi qalb il-qarrejja li lilhom kien qiegħed jikteb.

Il-figura ta' Ġesù skont San Ġwann

Għidna li l-kristoloġija li nsibu fir-raba' evanġelju hija waħda għolja, kif ifisser tajjeb is-simbolu tar-raba' evanġelju tal-ajkla. L-ajkla li tittajjar fil-għoli sabiex tara kollox minn fuq. Fl-Evanġelju ta' San Ġwann, il-figura ta' Ġesù tilħaq il-perfezzjoni tal-Kristoloġija,

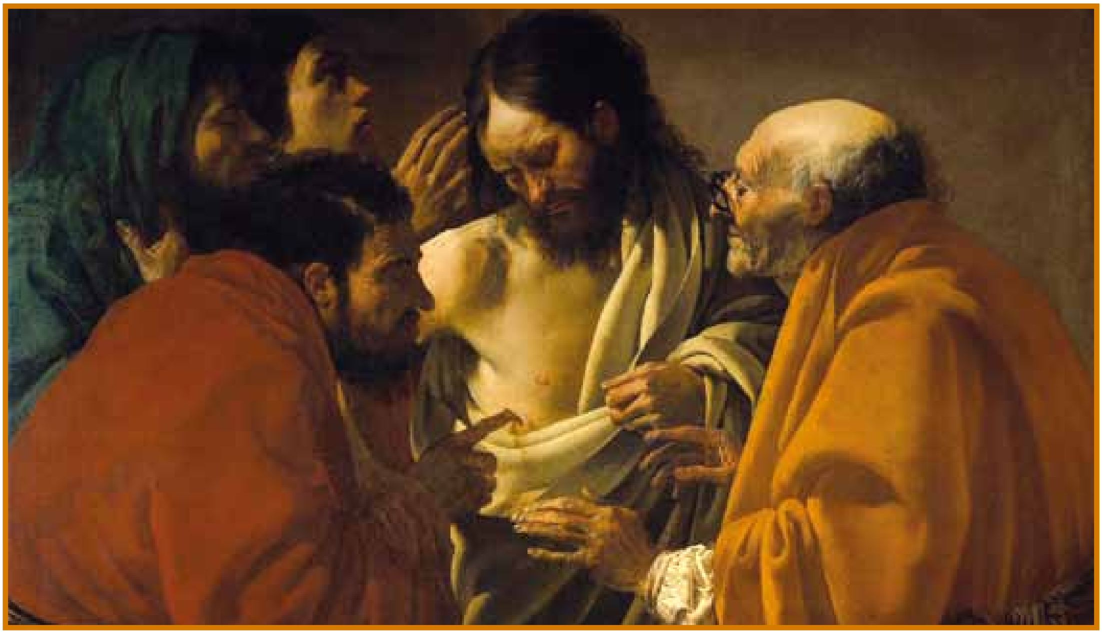

Ġesù ta' Nazaret, il-Bniedem veru, hu ukoll Alla. Huwa jibda fil-fatt l-evanġelju tiegħu, kif rajna diġà bin-nota mill-iktar solenni tal-Prologu (1:1-18). Ippreżenta mill-ewwel lil Ġesù bħala Alla veru, l-Iben il-waħdieni ta' Alla, li hu fi ħdan il-Missier u bħala bniedem veru, il-Logos li nkarna, li ħa l-ġisem tal-bniedem u ġie jgħammar fostna (1:14). Dan hu mela Ġesù ta' Ġwanni, Alla u bniedem. Mhux bniedem li sar Alla jew li għamluh alla d-dixxipli tiegħu. Hu l-bniedem li, qabel ma ħa l-ġisem kien minn dejjem Alla. Ġesù t-Tieni Persuna tas-Santissima Trinità, huwa bniedem tassew u San Ġwann jenfasizza dan l-aspett uman ta' Ġesù, minħabba t-tagħlim qarrieqi tal-doċetisti li kienu jgħidu li Ġesù ma kellux ġisem veru bħal tagħna u għalhekk ċaħdu l-inkarnazzjoni vera u għalhekk it-tbatijiet ta' Ġesù fil-passjoni. Ġwanni jinqeda bil-kelma griega 'sarks' (laħam) biex jenfasizza b'qawwa aktar ir-realtà tal-ġisem uman ta' Ġesù. Ġesù hu l-Iben waħdieni ta' Alla, 'ho hyios' (1:18) u Alla veru. Naraw fl-aħħar tal-evanġelju l-istqarrija ta' Tumas: "Mulej tiegħi (Kyrios) u Alla tiegħi (Theos)!" (20:28).

Dan kien l-iskop li għalih kiteb San Ġwann: "Dawn inkitbu sabiex intom temmnu li Ġesù hu l-Messija, Bin Alla, 'ho huios tou Theou' (20:31). Din il-frażi jew aħjar dan it-titlu nsibuh 28 darba fl-evanġelju u 21 darba fl-ewwel ittra u darbtejn fit-tieni ittra tiegħu. L-artiklu huwa importanti (għandu valenza teoloġika importanti) għaliex jiddetermina li Ġesù biss hu l-Iben, hu l-Iben il-waħdieni ta' Alla, bil-grieg: monogenes, bil-latin: unigenitus. Ġesù li huwa ħaġa waħda mal-Missier (ara Ġw 5:18; 8:18;14:10), li kien mal-Missier sa minn qabel il-ħolqien tad-dinja (Ġw 17:5) u li għandu l-istess glorja tal-Missier. "Qabel ma kien Abraham, jiena hu, 'ego eimi'" (Ġw 8:25). Biha afferma l-pre-eżistenza tiegħu sa minn qabel iż-żmien, għax hu kien 'fil-bidu' ma' Alla u hu nnifsu 'kien Alla' (Ġw 1:1). Għal Lhud, din li Ġesù kien qiegħed jatribwixxi għalih innifsu l-isem u d-dinjità ta' Alla, kienet l-akbar dagħwa u għalhekk qabdu l-ġebel biex iħaġġruh (Ġw 8:59).

Biblijografija

Ashton, J., *Studying John: Approaches to the Fourth Gospel*, New York 1995.

Barret, C.K., *The Gospel according to St. John*, London 1970.

Brown, R.E., *The Gospel according to John*, I, II, AB 29 – 29a, New York 1966.

Cardellino, L., "Leggere Giovanni", in *Bibbia e Oriente* 38 (1996) 129-201.

R.E. Brown – J.A. Fitzmyer – R.E. Murphy (eds.), *The New Jerome Biblical Commentary*, London 1991.

Parinter, J., *The Quest for the Messiah. The History, Literature and Theology of the Johannine Community*, Edinburgh 1993.

Schnackenburg, R., *The Gospel According to St. John*, I /II, New York 1968, 1980.

Schneider, J., *Das Evangelium nach Johannes*, Berlin 1976.